

Responsum Summary - p.1

Introduction

These arguments are designed to convince someone who doesn't daven in an egalitarian setting that egalitarian minyanim are halakhically justifiable, and that accordingly they can stand in as the tenth of such a minyan when needed.

1. Women are obligated in prayer to the same extent and in the same way as men. Accordingly, difference in obligation cannot be the basis of excluding them from counting toward a minyan.
2. Kevod Tzibbur, "the honor of the congregation", can be foregone by a congregation which chooses to do so. (One source cited as support.)
3. The only explicit medieval statement excluding women from counting as full members of a minyan for devarim shebikedushah is in Tosafot.
 - a. Tosafot's statement is based on the line "veha meah nashim kitrei gavrei dami", "but aren't 100 women equivalent to two men". Other rishonim interpret that line without reference to prayer or devarim shebikedushah. Accordingly, we can assume that they would disagree with Tosafot's conclusion, at least unless we were to find another explicitly stated rationale for it.
 - b. In any case, that line is a "hava amina", that is it advances a position later rejected by the Talmud, and so anything derived from it should also be rejected.
 - c. (Thanks to Ethan for noting that I missed this) That Tosafot is not cited by Beit Yosef as evidence against R. Simkhah's position (see 4d) that women can be counted as the tenth demonstrates that Beit Yosef did not view their position as authoritative.

Responsum Summary - p.2

4. R. Tam, in his defense of counting an infant as the tenth member of a minyan for prayer and devarim shebikedushah, states that we count an eved k'naani because "kol bei asarah shekhinta sharya", "the Divine Presence rests on any group of ten".

a. He adds that infants and eved k'naani can be counted as the tenth because "shekhinta sharya akol mechuyyavei mitzvot uv'nei b'rit, interpreted by The responsum as "the Divine Presence rests on all who are obligated in mitzvot or members of the Covenant". Infants are non-obligated members, whereas slaves are obligated non-members.

b. The reason they can be counted only as the tenth, but two can't count as ninth and tenth, is "d'lekka yakra dishmaya koolei hai", I think this is interpreted by The responsum as "that there would not be so much honor of Heaven".

c. R. Tam's rationale for the inclusion of infants and eved k'naani should apply a fortiori to women, who are both obligated in mitzvot (more than infants) and members of the Covenant (more than eved k'naani).

d. R. Simkhah actually rules that women can be counted as the tenth for the purposes of prayer and devarim shebikedushah, and Beit Yosef asserts that he is following the position of R. Tam re infants.

e. R. Tam's fundamental logic is that the Divine presence rests on all those who share kedushat Yisrael, "the sanctity of Israel", and accordingly he believes in theory that all who share kedushat Yisrael can be constitutive members of a minyan for devarim shebikedushah, i.e that ten of them should comprise a minyan.

f. The reason for limiting infants and eved k'naani to counting only as tenth members do not apply to women in our day, as we do believe that women have the same degree of kedushah, "sanctity", as men.

5. The Raavad derives the need for ten in the context of devarim shebikedushah from the phrase "benei yisrael", defines that phrase as "asarah d'chazu likedushah", interpreted by The responsum as "ten possessing kedushat Yisrael (the sanctity of Israel)". Accordingly, any ten people possessing "kedushat Yisrael" can form a minyan.

a. R. Moshe Feinstein writes that the exemption of women from "mitzvot aseih shehaz'man grama" does not in any way imply that they have less "kedushat yisrael" than men.

b. Accordingly, women and men count equally toward a minyan for devarim shebikedushah.

Conclusion - Counting women as full members of a minyan is opposed explicitly only by Tosafot, and justified on the basis of R. Tam and Raavad.

Summary Response (R. Klapper) - p.1

Introduction

The responsum presents itself as an attempt to find halakhic justification for an existing practice, rather than as a basis for change. Specifically, it wants to find a basis for allowing someone who does not accept his conclusion to stand in as the tenth of an egalitarian minyan. I do not accept that this is a situation in which that type of argument is appropriate, but this discussion stipulates that the standard of judgement will be that used for such arguments, in other words that the question will be whether the argument is plausible and tenable, not whether it is supported by the weight of evidence.

1. Stipulated. The conclusion is certainly tenable, although not universally accepted. I have not examined the argumentation carefully.
2. Stipulated. However, the responsum implies that this is uncontroversial, and cites Rashba in Beit Yosef in favor. Beit Yosef actually cites sources on both sides of the question. (Note: Ethan Tucker thinks that the responsum in no way implies that the issue is uncontroversial.)
3. False. Meiri Berakhot 48a and Shibbolei Haleket (from Ethan Tucker - I haven't seen it myself), not to mention numerous collections of Tosafot, also specifically exclude women. For Meiri's rationale see the full discussion. See full discussion also for other possible rationales.
 - 3a. False. Tosafot cite the exclusion of women from minyan as an uncontroversial illustration, drawn from elsewhere, of the general principle he believes is expressed by the line. The line is not the source of the example. Accordingly, disagreement with his explanation of the line in no way implies disagreement with the cited example, or with Tosafot's as yet mysterious source for it. In any case, alternate rationales are offered by Meiri (see full discussion) and probably Ritva (see full discussion).
 - 3b. False. As noted above, Tosafot is using what he believes to be a noncontroversial example from elsewhere to illustrate this principle, which he also believes to be noncontroversial. In his perspective, the question in the Talmud is whether this principle extends to the case of zimmun - the rejection of the extension has no ramification for our issue.
 - 3c. False. Tosafot claim that women cannot by themselves constitute a minyan - they do not relate to the question of whether women can count as the tenth of a minyan. Accordingly, their position is irrelevant to that of R. Simkhah, and Beit Yosef's failure to cite it is not evidence that he thought it unauthoritative.

Summary Response (R. Klapper) - p.2

4. True. Note, though, that many reports claim that R. Tam was unwilling to act on the basis of his reasoning, and that Beit Yosef believes it acceptable only in extreme circumstances.
- 4a. Questionable. R. Tam may require both obligation and membership, in which case infants would be viewed as in the category of obligated as the result of the educational imperative (chinukh), or because they will become obligated "ati likhlal chiyuv", and male slaves as members because they are circumcised.
- 4b. Questionable as regards "eved k'naani". R. Tam actually states his reasoning only with regard to infants.
- 4c. Questionable. First, counting men and women together may face the added difficulty of "pritzuta" (see full discussion). Second, if the Covenant referred to is circumcision, women may not be included. (However, see full discussion.)
- 4d. True enough. (See full discussion)
- 4e. False. R. Tam never states that the bringing of the Divine presence is sufficient for devarim shebikedushah - he states that it is necessary. (see full discussion).
- 4f. Non sequitur. First, there seems no basis in R. Tam or elsewhere for assuming that the refusal to count more than one infant or eved k'naani is related to degree of kedushah. Anyway, as per above, R. Tam never addressed the question of whether infants and eved k'naani could count as full members of a minyan - he only addressed the question of whether you could count up to three, or perhaps four (see full discussion).
5. False. Mistranslation. All "asarah d'chazu likedushah" means in context is "ten capable of constituting a minyan for the purpose of devarim shebikedushah". See full discussion.
- 5a. Irrelevant. First, as per above, the Raavad never correlates degree of kedushah with minyan membership. Second, see full discussion for the relationship between spiritual rhetoric and halakhah.

Conclusion - The responsum claims to be rejecting only Tosafot, and that with strong basis, and following a reasonable implication of the positions of R. Tam and Raavad, albeit one that they would have disagreed with in their times. Actually, he is certainly rejecting the explicit statements of (at least) Tosafot (and many parallels), Meiri, and Shibbolei HaLeket, and probably of Ritva. His basis for rejecting Tosafot is based on a misreading of Tosafot and misunderstanding of the Talmud. His reading of Raavad is incorrect, and his understanding of R. Tam is incomplete - read and understood correctly, they offer no support for his position.

Responsum Sourcesheet

3. כאמור, אין דיון בתלמוד בשאלה אם נשים מצטרפות למניין עשרה לתפלה או לא. כמו כן, חוץ מדברי רבינו שמחה שהובאו לעיל ומאיזכור אחד בתוספות שנביא להלן, הדבר לא זכה לדיון בראשנים.
- 3a. תוספות פירשו את לשון הגמרא כך: "מאה נשי כתרי גברי דמיין לעניין קיבוץ תפלה ולענין כל דבר שבעשרה . . . מכיון שלא מצאנו שום מקור או אסמכתא לדברי תוספות כאן, יש להניח שמקור שיטתם היא בדברי התלמוד עצמו, כלומר הוא נגזר מעצם פירוש לשון ההשוואה בין מאה נשים לשני גברים. לכן חשוב לציין שרש"י פירש את הלשון הזה באופן אחר לחלוטין שאינו שייך כלל למניין עשרה . . . וכן פירש המאירי. ועיין גם בחידושי הריטב"א . . . קרוב לודאי שהכיר הריטב"א את פירוש התוספות בנידון, ומשמע, איפוא, שהוא לא קיבל את פירושם בתלמוד.
- 3b. יוצא, איפוא, שהמקור המפורש היחידי נגד צירופן של נשים למניין עשרה הוא פירוש תוספות להוה אמינא שנדחתה מהלכה.
- 3c. מהעובדה שהב"י לא הביא את דברי התוספות כדי להכריע בשאלה אם האשה מצטרפת למניין משמע שאין ראוי לסמוך עליהם להלכה.
4. "ואני מוסיף [על קטן פורח או יודע למי מברכים שמצטרף למניין עשרה] אפילו [קטן] המוטל בעריסה [שהוא מצטרף למניין עשרה] דאכל בי י' שכינה שריא דכי גמירי קדושה בעשרה מונקדשתי ל"ש גדולים ל"ש קטנים ובלבד שיהיו תשע גדולים דטפי מחד לא כדאמרי' גבי עבד דליכא יקרא דשמיא כולי האי ועבד נמי אייתי בכלל ונקדשתי דשכינה שריא אכל מחוייבי מצוות ובני ברית."
- 4a. . . . ואפילו על קטן (שהוא בן ברית ואינו מחוייב במצות) ועל עבד (שהוא מחוייב מצות ואינו בן ברית) . . .
- 4b. אמנם רבנו תם מודע לכך שלפי שיטתו מן הדין ראויים עשרה קטנים או עשרה עבדים להצטרף למניין בפני עצמם, דבר הנוגד את פשט דברי התלמוד. כדי לקיים את פשט לשון התלמוד אליבא דשיטתיה הוא הסביר "דליכא יקרא דשמיא כולי האי" במניין של קטנים או עבדים.
- 4c-d. לפי רבינו תם השכינה שורה על כל מחוייבי מצות וכל בני ברית. אם נאמרו הדברים לגבי הקטן והעבד, הרי קל וחומר לגבי האשה שהיא גם מחוייבת במצות וגם בת ברית. לכן נראים דברי הב"י הנ"ל שרבנו שמחה שהתיר את צירוף האשה למניין עשרה בשיטת ר"ת קאי, אולם לכאורה אין זאת משום "דבכל דוכתא אשה שוה לעבד", כדברי רבנו הב"י, אלא משום דעדיפא אשה מעבד, וכדאמרן. על סמך עליונות זו יש מקום לומר שהאשה תצטרף למניין בלי מגבלות הקטן והעבד, אלא שדיו מן הדין להיות כנידון. יש הבדל אחר בין האשה לבין הקטן והעבד אליבא דשיטת רבינו תם. אנמם הגביל רבינו תם את צירופם של הקטן והעבד למניין בעקבות בדעון התלמודי, ותלה את הדבר ב"יקרא דשמיא", אולם, אין מגבלה מפורשת כזאת בתלמוד לגבי האשה, וגם אין הכרח לומר שייפגע כבוד שמים כל ידי צירוף נשים למניין, לא בזמנם, ואין צריך לומר לא בזמנינו.
- 4e. לפי רבינו תם מניין תפלה מוגדר כעשרה השייכים **לקדושת ישראל**. הוא נתן טעם לדבריו באומרו "דשכינה שריא אכל מחוייבי מצות ובני ברית" . . . אמנם רבנו תם מודע לכך שלפי שיטתו מן הדין ראויים עשרה קטנים או עשרה עבדים להצטרף למניין בפני עצמם . . .
- 4f. see end of 4d
5. " . . . ולא היא, דאצטרופי נמי לא מצטרף, דבעיא תוך בני ישראל דומיא דבני יעקב. אבל להוציא כיון דברכות ותפלות דרבנן וקטן שהגיע לחינוך דרבנן סברי מימר אתי דרבנן ומפיק דרבנן, והא איכא עשרה דחזו לקדושה. קא משמע לן, משום כבוד הציבור לא עביד - גנאי הוא לצבור שקטן מוציא . . .".

. . . לפי הראב"ד הקטן אינו מצטרף למניין משום "דבעיא תוך בני ישראל דומיא דבני יעקב", וכך הוא מגדיר אותם: "עשר דחזו לקדושה". מכאן שהוא איננו חולק על עיקר תפיסתו של רבינו תם שהמושג מניין תלוי בשייכות לקדושת ישראל, ולא ברמת החיוב במצות תפלה.

Response Sourcesheet - p.1

3.

מאירי ברכות מז:

ומה שביארנו שהן מזמנות לעצמן יש אומרים דוקא בזמון ג' שאין בו הזכרת השם אבל אם היו עשר אע"פ שמזמנות מ"מ אין מזמנות בשם **שהזכרת השם דבר שבקדושה הוא ואין דבר שבקדושה מסור לנשים** ויש שחולקים בכך ויראה כדעת ראשון ממה ששאלנו הזכרת השם **בברכה בעשרה מדכתיב במקהלות ברכו אלקים ונשים ועבדים לא איקרו קהל** ומ"מ לענין צירוף אין מצטרפות אפי' סניפים לעשרה ואע"פ שקטנים מצטרפים לפעמים שאני התם דאתו לכלל חיוב . . .

רמב"ן פסחים דף פה:

. . . והא דאמרינן בפרק שלשה שאכלו (מ"ה ב') גבי זימון ביצא אחד מהן לשוק קורין לו ומזמנין עליו והוא דקרו ליה ועני ואפ"ה לענין עשרה לא משום דכתיב במקהלות ברכו אלהים, התם היינו טעמא משום דנצטרפו לזימון מעיקרא דאכלו כאחת וזה שלא כדין פירש מהן הילכך במקצת צירוף יוצא עמהן דמחבורה שלהן הוא, אבל בשאר ברכות שלא נצטרף עמהם אין יוצא בברכתן כלל **וכ"ש לתפלה ולכל דבר שבעשרה דלא, דכיון דקדושה הוא בעינן במקהלות:**

ריטב"א, ריטב"א מסכת כתובות דף ז/ב

מנין לברכת חתנים בעשרה שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים ר' אבהו אומ' במקהלות ברכו אלהים. פירוש ואין קהל פחות מעשרה פירש"י מדכתיב הקהל את העדה ואין עדה פחותה מעשרה וכו' ובתוס' למדוהו מדאמרינ' לענין פסח ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל ואמרינן התם בפסח שני שצריך ג' כתות של עשרה לשחטו דדרשינן קהל ועדת ישראל ובירושלמי פריך דהא במקהלות תרי קהלות משמע ופריק במקהלות כתיב:
לא סגי דלאו זקנים. פירוש דהא וודאי לא מסתברא דתהווי עשרה זקנים **ומיהו ודאי בעי שיהיו גדולים וגברים מדכתיב עשרה אנשים או מדכתיב עשרת אנשים או מדכתיב במקהלות ואין קהל פחות מעשרה אנשים גדולים** וכן כתב הרמב"ם ז"ל דצריך גדולים ובני חורין:

Response Sourcesheet - p.2

4.

ברכות דף מז:

נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן:

אמר רבי יוסי קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו והא תנן נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם הוא דאמר כרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי אף על פי שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו אבל עושין אותו סניף לעשרה ואמר רבי יהושע בן לוי תשעה ועבד מצטרפין מיתבי מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו

והשלימו לעשרה שחרר אין לא שחרר לא תרי אצטריכו שחרר חד ונפיק בחד והיכי עביד הכי והאמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר {ויקרא כה} לעולם בהם תעבודו לדבר מצוה שאני מצוה הבאה בעבירה היא מצוה דרבים שאני ואמר רבי יהושע בן לוי לעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שיזכה וימנה עם עשרה הראשונים שאפילו מאה באים אחריו קבל עליו שכר כולם שכר כולם

סלקא דעתך אלא אימא נותנין לו שכר כנגד כולם אמר רב

הונא תשעה וארון מצטרפין אמר ליה רב נחמן וארון גברא הוא אלא אמר רב הונא תשעה נראין כעשרה מצטרפין אמרי לה כי מכנפי ואמרי לה כי מבדרי

אמר רבי אמי שנים ושבת מצטרפין אמר ליה רב נחמן ושבת גברא הוא אלא אמר רבי אמי

שני תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה מצטרפין מחוי רב חסדא כגון אנא ורב

ששת מחוי רב ששת כגון אנא ורב חסדא אמר רבי יוחנן קטן פורח מזמנין עליו תניא נמי

הכי קטן שהביא שתי שערות מזמנין עליו ושלא הביא שתי שערות אין מזמנין עליו ואין

מדקדקין בקטן הא גופא קשיא אמרת הביא שתי שערות אין לא הביא לא והדר תני אין

מדקדקין בקטן לאתויי מאי לאו לאתויי קטן פורח

ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב נחמן קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו

מאירי ברכות מח.

. . . כי הא דקטן היודע למי מברכין וכו' מזמנין עליו לג' וכ"ש שמצטרף לי' לזמון בשם ולתפלה ויש

מקילין בתפלה אף במוטל בעריסה וכן מקילין בב' וג' לזמון י' ולתפלה הואיל ורוב הניכר בגדולים.

ממה שאמרו ט' ועבד ולא אמרו ט' וקטן אלמא בקטן אפילו ביתר מאחד.

פסקי הרי"ד ברכות מז:

. . . וכך נראה לי פתרון דברי ר' יהושע, אע"פ שאמרו קטנין אין מזמנין עליהן, הני מילי לעשותן

עיקר כמו הגדולים, שאם היו רובן קטנים אין מזמנים עליהן, אבל סניף עושין אותן, שאנו מצרפין קטן

אחד אפילו לעשרה וכ"ש לשלשה.

5.

ריטב"א, ריטב"א מסכת עירובין דף צב/ב

מחיצה של ברזל מפסקת. וא"ת מ"מ צבור בקטנה וש"צ בגדולה למה אין יוצאין ידי חובתן נהי דאין

דירוי קטנה בגדולה ויש מחיצה ביניהן הרי אין מחיצה של ברזל מפסקת בין ישראל לאביהם

שבשמים. י"ל שזה אינו כלום דכל שאין שם עשרה ראויין לקדש את השם אין

שכינה ביניהם לענין זה שאין השכינה לענין דבר שבקדושה אלא בתוך בני ישראל דהיינו עשרה: